

نگاهی تحلیلی بر عملکرد مدارس تیزهوشان دوره متوسطه اول استان خوزستان بر اساس الگوی ارزشیابی سیپ CIPP

سمیه ابراهیمی*

فائزه ناطقی**

علیرضا فقیهی***

چکیده

هدف این پژوهش ارزشیابی کیفیت ابعاد زمینه و درونداد برنامه آموزشی مدارس تیزهوشان دوره متوسطه اول استان خوزستان بر اساس الگوی ارزشیابی سیپ است. جامعه آماری این پژوهش، سه گروه دبیران، دانش آموزان و خبرگان بود. تعداد ۸۰ دبیر، ۲۴۸ دانش آموز پایه سوم با استفاده از جدول مورگان و ۹ فرد خبره با روش تمام شماری، نمونه‌های آماری این پژوهش در رابطه با ابزار پرسشنامه را تشکیل دادند. در رابطه با ابزار مصاحبه نیز از دبیران و دانش آموزان، تا حد اشباع مصاحبه شد. دو چک لیست ساخت دار که اطلاعات خواسته شده در آن بر اساس اسناد و مدارک، مشاهده و گرفتن اطلاعات از متخصصان تعلیم و تربیت به دست می‌آید. میزان آلفای کرانباخ پرسشنامه دبیران ۰/۸۵۸، پرسشنامه دانش آموزان ۰/۹۰۱، و پرسشنامه خبرگان ۰/۸۶۲ به دست آمد. در این مطالعه آر روش پرسش از همتایان برای تعیین پایایی مصاحبه‌ها استفاده گردید. برای تعیین اعتبار صوری و محتوا، نظرات ۵ نفر از صاحب نظران مرتبط در این خصوص دریافت شد. از روش تجزیه و تحلیل نشانگرها، ملاک‌ها و عوامل و میانگین و انحراف معیار استفاده شد. در تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها از روش مقوله بندی استفاده شد. و در تجزیه و تحلیل چک لیست‌ها از ارزیابی تفاوت بین وضع موجود و مطلوب بهره گرفته شده است. در نهایت به این نتیجه رسیدیم که کیفیت برنامه‌های آموزشی مدارس تیزهوشان استان خوزستان بر اساس الگوی سیپ در بعد زمینه و درونداد مطلوب بود.

واژه‌های کلیدی: ارزشیابی، درونداد، دوره متوسطه اول، زمینه، کیفیت، مدارس تیزهوشان

---

* دانشجوی دکترای برنامه ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اراک، اراک،

ایران

** استادیار برنامه ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اراک، اراک، ایران

(نویسنده مسئول) f-nateghi@iau-arak.ac.ir

*** استادیار مدیریت آموزشی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اراک، اراک، ایران.

مقدمه

رسالت آموزش و پرورش، توان بخشیدن به فرد فرد انسانها در جهت توسعه‌ی کامل استعدادهای خود و نیز شناخت توانمندی‌های خلاق خود است و این هدف از سایر اهداف متعالی‌تر است بهره‌گیری صحیح از سیاست‌های اصلاحی به دور از هر گونه افراط و تفریط و یا تعصب کور کورانه می‌تواند دگرگونی‌های مثبتی را در سیستم آموزشی ایجاد کند (اردبیلی، ۱۳۹۱). آموزش و پرورش کارآمد، کلید فتح آینده است و از دیر باز انتظار از آموزش و پرورش آن بوده که انسان‌های فردا را تربیت کند و نسل امروز را برای زندگی در جامعه‌ی فردا آماده سازد بنابراین ضرورت دارد برنامه ریزان و سیاستگذاران آموزشی، معلمان و مسوولان آموزش و پرورش، مقتضیات زندگی فردا را بشناسند تا بتوانند آمادگی دانش و بینش لازم را در کودکان و جوانان برای فعالیت در جامعه فردا پرورش دهند و همچنین به تفاوت‌های فردی دانش آموزان توجه خاصی داشته باشد (صافی، ۱۳۸۹). دانش‌آموزان تیزهوش ابتدا باید دقیق شناسایی شوند و بعد از تشخیص استعدادهایشان مورد آموزش قرار بگیرند. معمولاً تیزهوشان خواندن را زودتر از کودکان دیگر شروع می‌کنند (بایکوک و همکاران، ۲۰۱۳). ارزشیابی از جمله موثرترین تدابیری است که می‌تواند نقش تسهیل‌کنندگی در کیفیت بخشی به امور را ایفا کند. (صالحی، ۱۳۸۵). والا (۱۳۹۲) در حیطه ارائه خدمات اجتماعی فرهنگی نشان داده است که برنامه‌های مدارس تیزهوشان بر دانش آموزان تأثیر فرهنگی دارند که هر کدام از مؤلفه‌ها را نیز رتبه بندی نموده است.

پور اکبر (۱۳۹۲) در حیطه ارائه خدمات اجتماعی آموزشی و فردی نشان داد که برنامه‌های مدارس تیزهوشان به افزایش مهارت‌های اجتماعی و ایجاد انگیزه در دانش آموزان توجه دارد همچنین در حیطه تناسب فضاهای آموزشی و امکانات مدرسه و حیطه کارکرد مدیران به این نتیجه رسید که برنامه‌های مدارس تیزهوشان متناسب با سیستم ارزشیابی و با توجه به امکانات و تجهیزات آموزشی مدارس است و همچنین کارکرد مدیران نیز با اهداف آموزشی تناسب دارد. موریسون و وندر ورف (۲۰۱۷) به این مسئله اشاره کردند که اثبات انگیز بودن مسائل بر اساس شواهد تجربی یک اصل بنیادین است که می‌تواند پدیده‌های پیچیده را نیز ارزیابی کند. لی، میرانتی و ویدیا تاما (۲۰۱۷) نتایج ارزیابی آموزشی را به سه عامل ورودی اصلی یعنی دسترسی به منابع

مدرسه، پیشینه اجتماعی و اقتصادی و کارآی مدرسه ارتباط دادند. و نشان دادند که تفاوت‌های قابل توجه در کارایی سیستم و برنامه آموزشی نشان می‌دهد که نبودن ارزیابی درست، اغلب مسئول عملکرد ضعیف آموزشی است. اولجنیکزان (۲۰۱۷) ارزیابی آموزشی می‌تواند مسائل پیچیده را حل کند و ارزیابان باید یک سری مهارت‌های خاص داشته باشند که به طور مؤثر آنها را آموخته و اجرا کنند. ایتن و پتکو (۲۰۱۶) ویژگی مهم یادگیری مؤثر مبتنی بر ارزیابی آموزشی را فعالیت، تجربه، مسائل اقتصادی و بازخورد مفید و فوری می‌دانند. راشل و همکاران (۲۰۱۴) در حیطه ارائه خدمات فردی و اجتماعی به این نتیجه رسیدند که پس از شرکت دانش آموزان در این برنامه‌ها رفتارهای عاطفی و اجتماعی دانش آموزان بهبود یافت و باید روی یک برنامه منظم در کلاس درس تاکید نمود. ون در میولن و همکاران (۲۰۱۴) در حیطه اشتیاق شاگردان به این نتیجه رسیدند که نبود استرس از طرف والدین و معلمان- لذت بردن از مدرسه و پیشرفت تحصیلی باعث کاهش مشکلات اجتماعی و تحصیلی می‌شود.

مایر و همکاران (۲۰۱۴) در حیطه تناسب اهداف مدرسه به این نتیجه رسیدند که اعتماد به نفس و توجه به منافع ملی در بین دانش آموزان تیزهوش باعث پیشرفت تحصیلی شده و باعث می‌شود تا آنان به اهداف برنامه برسند. عباس زاده (۱۳۹۴) در حیطه تناسب کارگاه‌ها و آزمایشگاه‌ها به این نتیجه رسید که آزمایشگاه‌های علوم در این مدارس کارایی بالایی دارند. کامور (۱۳۹۴) و آراین فر (۱۳۹۳) در حیطه پیشرفت تحصیلی نشان داد که دانش آموزان تیزهوش نسبت به دانش آموزان عادی ساعات مطالعه بیشتری دارند و نمرات پیشرفت تحصیلی آنان بالاتر است. حسینی نیا (۱۳۹۲) در حیطه کارکرد و تعامل مدیر مدرسه با معلمان و دانش آموزان به این نتیجه رسید که با کنترل سبک رهبری مدیران در مقایسه با سبک رهبری والدین در سطح ۹۰ درصد اطمینان برهوش هیجانی دانش آموزان تأثیر مستقیم دارد. کلباسی (۱۳۹۱) در حیطه تعامل معلمان با دانش آموزان و در حیطه انعطاف پذیری برنامه‌های درسی به این نتیجه رسید که جذب و گزینش معلمان مدارس تیزهوشان باید بر اساس ویژگی‌های شناختی و شخصیتی و حرفه‌ای و توجه به نیاز سنجی در آموزش‌های ضمن خدمت معلمان باشد. اوزکان و همکاران (۲۰۱۵) و اوزکان و کایا دلن (۲۰۱۵) در حیطه تعامل معلمان و دانش آموزان به این نتیجه رسیدند که نظرات معلمان بیشتر مبتنی بر تجربه و

وضعیت آموزشی معلمان است و معلمان و دانش آموزان تیزهوش تیزهوش از جایگاه مهمی در آموزش و پرورش برخوردار هستند. پوموتسوا (۲۰۱۴) در حیطه انعطاف پذیری برنامه‌های درسی به این نتیجه رسید که دانش آموزان تیزهوش باید از فعالیت‌هایی بهره مند شوند که متفاوت از برنامه‌های دانش آموزان عادی طراحی شده‌اند و معلمان نیز باید آموزش‌های لازم برای تدریس ویژه در مدارس تیزهوشان را ببینند. سیتو (۲۰۱۳) در حیطه امکانات و خدمات آموزشی و فضاهای آموزشی مدارس تیزهوشان و تعامل معلمان با دانش آموزان به این نتیجه رسید که آموزش معلمان این مدارس باید بیشتر باشد و باید برای رسیدن به رشد و پیشرفت جامعه به آموزش تیزهوشان اعم از فضای آموزشی و امکانات و خدمات آموزشی این مدارس اهمیت بیشتری داد. بایکوک و همکاران (۲۰۱۳) در حیطه انعطاف پذیری برنامه درسی به این نتیجه رسیدند که معلمان این مدارس عقیده دارند که دانش آموزان تیزهوش با برنامه‌های ایسن مدارس بیشتر به چالش کشیده می‌شوند.

التینتاش و ازدمیر (۲۰۱۲) در حیطه تعامل معلمان با دانش آموزان به این نتیجه رسیدند که معلمان نقش زیادی در آموزش و پرورش اولیه دانش آموزان تیزهوش دارند. ارزیابی برنامه آموزشی استعدادهای درخشان می‌تواند وضعیت موجود را ترسیم و با راهکارهای اصلاحی کاستی‌ها را برطرف نموده و وضع مطلوب‌تری را فراهم سازد. بنابراین مسئله مورد بررسی در این پژوهش، ارزیابی برنامه‌های آموزشی مدارس تیزهوشان از حیث عناصر اصلی نظام آموزشی بر اساس الگوی سیپ شامل زمینه (اهداف برنامه آموزشی) درون‌داد (دانش آموزان، برنامه درسی، دبیران، مدیران، فضا و تجهیزات)، خواهد بود. در نهایت با تحلیل یافته‌های حاصل به ارائه راه کارهایی برای بالا بردن کیفیت برنامه آموزشی مدارس تیزهوشان پرداخته خواهد شد. بنابراین هدف این پژوهش ارزشیابی کیفیت ابعاد زمینه و درون‌داد برنامه‌های آموزشی مدارس تیزهوشان دوره متوسطه اول استان خوزستان بر اساس الگوی سیپ است.

روش

این پژوهش به روش توصیفی- پیمایشی و از لحاظ گردآوری داده‌ها نیز باروش ارزشیابی، در سال تحصیلی ۹۵-۹۴ انجام شد. جامعه آماری این پژوهش را افراد

متخصص در آموزش تیزهوشان (خبرگان) تعداد ۹ نفر، دانش آموزان پایه آخر دوره اول متوسطه مدارس تیزهوشان تعداد ۷۲۰ نفر و دبیران مدارس تیزهوشان تعداد ۱۰۳ نفر تشکیل دادند. به منظور نمونه گیری با توجه به اینکه مدارس تیزهوشان متوسطه اول ۱۲ مدرسه هستند لذا به تصادف ۶ مدرسه انتخاب شد. که تعداد ۸۰ دبیر، ۲۴۸ دانش آموز سال نهم با استفاده از جدول مورگان و ۹ فرد خبره با روش تمام شماری، نمونه‌های آماری این پژوهش در رابطه با ابزار پرسشنامه را تشکیل دادند. در رابطه با ابزار مصاحبه نیز از دبیران و دانش آموزان، تا حد اشباع مصاحبه شد. ابزار جمع آوری داده‌ها در تحقیق حاضر سه پرسشنامه دبیران، پرسشنامه دانش آموزان سال نهم و پرسشنامه خبرگان بود. دو چک لیست ساخت دار (بر اساس بعد درون داد براساس حیطه فضاهای آموزشی و بررسی پرونده دبیران، مدیران و دانش آموزان مدارس تیزهوشان) که اطلاعات خواسته شده در آن بر اساس اسناد و مدارک، مشاهده و گرفتن اطلاعات از متخصصان تعلیم و تربیت به دست آمد. و دو مصاحبه‌ی ساخت دار با دبیرانو دانش آموزان بود. آلفای کرانباخ پرسشنامه دبیران ۰/۸۵۸، آلفای کرانباخ پرسشنامه دانش آموزان ۰/۹۰۱، و آلفای کرانباخ پرسشنامه خبرگان ۰/۸۶۲ به دست آمد. در این مطالعه آر روش پرسش از همتایان برای تعیین پایایی مصاحبه‌ها استفاده گردید. برای تعیین اعتبار صوری و محتوا، نظرات ۵ نفر از صاحب نظران مرتبط در این خصوص دریافت شد. شیوه اجرا و مراحل پژوهش به این شرح است: ۱- تعیین اهداف تحقیق، ۲- مطالعه پیشینه موجود، ۳- تدوین ملاک‌های معرف برای ارزشیابی کیفیت هر یک از بخش‌های زمینه، درون‌داد (با استفاده از الگوی عناصر سازمانی کافمن و هرمن) ۴- تدوین نشانگرهای معرف برای ارزشیابی کیفیت هر یک از عوامل (با استفاده از نظرات متخصصان صاحب نظر در حوزه تیزهوشان با کمک روش دلفی). ۵- تدوین معیارهای قضاوت، ۶- مشخص کردن داده‌های مورد نیاز جهت سنجش نشانگرها، ۷- طراحی و تدوین ابزارهای اندازه گیری جهت گردآوری داده‌ها، ۸- اجرای ابزارها، ۹- تجزیه و تحلیل اطلاعات و قضاوت در ارتباط با میزان مطلوبیت عوامل و نشانگرها، ۱۰- ارائه پیشنهادهایی به منظور بهبود آموزش تیزهوشان. این پژوهش بر روی ۲ بعد زمینه و درون‌داد انجام شد. به منظور استخراج و تحلیل داده‌ها ابتدا نشانگرها را بر حسب نوع مقیاس آن دسته بندی نمودیم.

پس از آنکه سطح مطلوبیت هر یک از نشانگرها معلوم شد، و سازنده‌ی مجددی در مورد نشانگرهای مربوط به ملاک انجام شد. یعنی به نشانگرهایی که سطح مطلوبیت آنها مطلوب است ارزش عددی (وزن ۵)، آن‌هایی که نسبتاً مطلوب هستند، ارزش عددی (۳) و آنهایی که در سطح نامطلوب قرار دارند، ارزش عددی (۱) اختصاص داده می‌شود. سپس میانگین ارزش عددی نشانگرهای مربوط به هر ملاک به دست آمد. سپس امتیاز به دست آمده با طیف ۵ قسمتی مطابقت داده شد. در مرحله بعد با توجه به سطح مطلوبیت ملاک‌ها، وزن دهی مجددی صورت می‌گیرد تا سطح مطلوبیت عامل مشخص شود. بدین ترتیب به ملاک‌هایی که سطح مطلوبیت آنها مطلوب است، ارزش عددی ۵، سطح نسبتاً مطلوب، ارزش عددی ۳ و سطح نامطلوب ارزش عددی ۱ اختصاص داده شد. در نهایت نیز امتیاز عامل را مجدداً با طیف پنج قسمتی مطابقت داده شد تا سطح مطلوبیت کلی عامل مربوطه مشخص شود. در تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها از روش مقوله بندی استفاده شد. در این پژوهش برای تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها چند مرحله دنبال شد که عبارتند از: فراهم سازی داده‌ها، سازمان دهی داده‌ها، تقلیل و تلخیص داده‌ها در قالب مقوله‌ها از طریق کد گذاری و ترکیب کردن کدها و در نهایت ارائه داده‌ها. بر این اساس پس از چند بار بررسی متن‌های پیاده شده و بررسی دقیق پاسخ‌های مشروح مشارکت کنندگان، مقوله‌هایی شناسایی و انتخاب شدند. در تجزیه و تحلیل چک لیست‌ها در صورتی که تفاوتی بین وضعیت موجود و وضعیت مطلوب نباشد، آن نشانگر در سطح مطلوب ارزشیابی می‌گردد و اگر تفاوت بین این دو کم باشد، این نشانگر در سطح نسبتاً مطلوب ارزشیابی می‌شود و اگر وضع موجود با وضع مطلوب آن ناهمخوانی زیادی داشته باشد آن نشانگر در سطح نامطلوب ارزشیابی می‌گردد.

یافته‌ها

در اینجا ضمن بیان هر یک از سؤالات پژوهش به پاسخگویی به هر یک از سؤالات پژوهش، پرداخته می‌شود. سؤال اول: کیفیت عوامل زمینه‌ای برنامه آموزشی مدارس تیزهوشان متوسطه اول استان خوزستان چگونه است؟ تحلیل مصاحبه‌ها در بعد زمینه: در بعد زمینه سوالاتی به صورت مصاحبه از دبیران و دانش آموزان پرسیده شد و

نظرات مصاحبه شونده‌گان را در مورد اهداف و رسالت‌های مدارس تیزهوشان مقوله بندی و طبقه بندی شد. که با توجه به نظرات مصاحبه شونده‌گان می‌توان دریافت که از نظر دانش آموزان و دبیران بعد زمینه در وضعیت مطلوبی قرار دارد. تجزیه و تحلیل پرسشنامه‌ها در بعد زمینه: برای ارزشیابی کیفیت بعد زمینه در مدارس تیزهوشان استان خوزستان از سه پرسشنامه استفاده شده است.

جدول ۱. مقایسه امتیاز و سطح الگوی بعد زمینه در پرسشنامه دبیران، دانش آموزان و خبرگان

میانگین	حیطه	پرسشنامه بعد
۲/۵۵ (نسبتاً مطلوب)	تناسب اهداف مدرسه	دبیران
۴ (مطلوب)	رضایت از مدیر	
۴/۶۰ (مطلوب)	اشتیاق شاگردان برای ورود به مدارس تیزهوشان	زمینه دانش آموزان
۴ (مطلوب)	ارائه خدمات علمی مدرسه	
۴ (مطلوب)	ارائه خدمات فردی و اجتماعی مدرسه	
۳/۵۰ (نسبتاً مطلوب)	وجود اهداف مدون در سه حوزه آموزشی، پژوهشی و عرضه خدمات تخصصی	خبرگان
۳/۷۷ (مطلوب)	مجموع کل	

بر اساس جدول ۱، میانگین امتیاز به دست آمده از پرسشنامه دبیران، در حیطه تناسب اهداف مدرسه بیانگر وضعیت نسبتاً مطلوب و در حیطه رضایت از مدیر مطلوب بوده است. در پرسشنامه دانش آموزان نیز حیطه اشتیاق دانش آموزان برای ورود به مدارس تیزهوشان مطلوب، حیطه ارائه خدمات علمی در مدرسه مطلوب و حیطه ارائه خدمات فردی و اجتماعی مدرسه نیز مطلوب بود. در پرسشنامه خبرگان نیز در حیطه وجود اهداف مدون در سه حوزه آموزشی، پژوهشی و عرضه خدمات تخصصی نسبتاً مطلوب بود. میانگین کلی ارزشیابی بعد زمینه کیفیت برنامه‌های آموزشی مدارس تیزهوشان دوره اول استان خوزستان مطلوب بود. بعد زمینه با میانگین کلی ۳/۷۷ در وضعیت مطلوبی قرار دارد. سؤال دوم: کیفیت دروندادهای برنامه آموزشی مدارس تیزهوشان متوسطه اول استان خوزستان چگونه است؟ تجزیه و تحلیل پرسشنامه‌ها در

بعد درونداد: برای ارزشیابی کیفیت بعد درونداد در مدارس تیزهوشان استان خوزستان از دو پرسشنامه استفاده شده است.

جدول ۲. مقایسه امتیاز و سطح الگوی بعد درونداد در پرسشنامه دبیران و دانش آموزان

بعد	پرسشنامه	حیطه	میانگین
درونداد	دبیران	پیشرفت تحصیلی	۵ (مطلوب)
		دوره‌های آموزشی	۵ (مطلوب)
		انعطاف پذیری برنامه	۳ (نسبتاً مطلوب)
		فضاهای آموزشی	۳ (نسبتاً مطلوب)
		کتابخانه	۵ (مطلوب)
		امکانات و خدمات رایانه‌ای	۳ (نسبتاً مطلوب)
		کارگاه‌ها و آزمایشگاه‌ها	۵ (مطلوب)
		وسایل کمک آموزشی	۵ (مطلوب)
		فعالیت‌های آموزشی	۳ (نسبتاً مطلوب)
		رضایت از مدیر	۳ (نسبتاً مطلوب)
دانش آموزان		پیشرفت تحصیلی	۳ (نسبتاً مطلوب)
		تعامل دبیر با دانش آموزان	۵ (مطلوب)
		انعطاف پذیری برنامه‌های درسی	۳ (نسبتاً مطلوب)
		امکانات رایانه‌ای	۳ (نسبتاً مطلوب)
		جمع کل	۴/۱۵ (مطلوب)

همان طور که در جدول ۲ نشان داده شده است ارزشیابی بعد درونداد نشان داد که میانگین امتیاز به دست آمده از پرسشنامه دبیران، در حیطه پیشرفت تحصیلی مطلوب، دوره‌های آموزشی مطلوب، انعطاف پذیری برنامه نسبتاً مطلوب، فضاهای آموزشی نسبتاً مطلوب، کتابخانه مطلوب، امکانات و خدمات رایانه‌ای نسبتاً مطلوب، کارگاه‌ها و آزمایشگاه‌ها مطلوب و وسایل کمک آموزشی مطلوب بوده است. در پرسشنامه دانش آموزان نیز حیطه فعالیت‌های آموزشی نسبتاً مطلوب، رضایت از مدیر نسبتاً مطلوب، پیشرفت تحصیلی نسبتاً مطلوب، تعامل دبیر با دانش آموزان مطلوب و انعطاف پذیری برنامه‌های درسی نسبتاً مطلوب و امکانات رایانه‌ای نسبتاً مطلوب بود. میانگین کلی

ارزشیابی بعد درونداد کیفیت برنامه‌های آموزشی مدارس تیزهوشان دوره اول استان خوزستان مطلوب بود. بعد درونداد با میانگین ۴/۱۵ در وضعیت مطلوبی قرار دارد. برای تمامی چک لیست‌ها، وضع مطلوب بر اساس اسناد و مدارک مربوط به مدارس تیزهوشان، گرفتن اطلاعات از متخصصان تعلیم و تربیت و مدیران مدارس تیزهوشان به دست می‌آید. بر اساس چک لیست بررسی فضاهای آموزشی، مشخص می‌شود که حیطه‌های تناسب فضاهای آموزشی مدرسه با تعداد دانش آموزان، تناسب فضای کتابخانه و سالن مطالعه مدرسه با تعداد دانش آموزان، تعداد کتب تخصصی در کتابخانه و تعداد کتب غیر تخصصی در کتابخانه وضعیت مطلوبی دارند ولی حیطه‌های تعداد کارگاه‌های مناسب و تعداد آزمایشگاه‌های مناسب وضعیت نامطلوبی وجود دارد. بنابر این می‌توان گفت که مدارس تیزهوشان استان خوزستان از نظر فضاهای آموزشی در وضعیت نسبتاً مطلوبی به سر می‌برند. که این مطلب در راستای نتایج تجزیه و تحلیل حاصل از پرسشنامه دبیران، است. همچنین بر اساس چک لیست بررسی پرونده‌های دبیران، مدیران و دانش آموزان مدارس تیزهوشان مشخص می‌شود که دو حیطه ساخت و ابداع آثار مرتبط با رشته علمی توسط دبیر و سرانه مقالات چاپ شده توسط دبیران در مدارس تیزهوشان استان خوزستان در وضعیت نامطلوبی قرار دارد. حیطه سرانه مقالات چاپ شده توسط مدیران نیز در وضعیت نسبتاً مطلوب قرار دارد. در حیطه‌های رشته تحصیلی دبیر، سابقه تدریس دبیر، مدرک تحصیلی دبیر، سابقه تدریس مدیر، مدرک تحصیلی مدیر، تناسب تعداد دانش آموزان با امکانات و ظرفیت مدرسه، میانگین معدل دانش آموزان از یک کلاس به کلاس بالاتر در وضعیت مطلوبی قرار دارند.

بحث و نتیجه گیری

هدف این پژوهش ارزشیابی کیفیت ابعاد زمینه و درونداد برنامه آموزشی مدارس تیزهوشان دوره متوسطه اول استان خوزستان بر اساس الگوی ارزشیابی سیپ بوده است. از متن مصاحبه‌ها مشخص شد که نظرات دانش آموزان و دبیران در بعد زمینه در وضعیت مطلوبی قرار دارد. نتایج استخراج و تحلیل داده‌های ارزیابی بعد زمینه از پرسشنامه‌ها نشان داد میانگین امتیاز به دست آمده از پرسشنامه دبیران، در حیطه تناسب

اهداف مدرسه بیانگر وضعیت نسبتاً مطلوب و در حیطه رضایت از مدیر مطلوب بوده است. در پرسشنامه دانش آموزان نیز حیطه اشتیاق دانش آموزان برای ورود به مدارس تیزهوشان مطلوب، حیطه ارائه خدمات علمی در مدرسه مطلوب و حیطه ارائه خدمات فردی و اجتماعی مدرسه نیز مطلوب بود. در پرسشنامه خبرگان نیز در حیطه وجود اهداف مدون در سه حوزه آموزشی، پژوهشی و عرضه خدمات تخصصی نسبتاً مطلوب بود. میانگین کلی ارزشیابی بعد زمینه کیفیت برنامه‌های آموزشی مدارس تیزهوشان دوره اول استان خوزستان مطلوب بود. نتایج حاصل از این سؤال با نتایج پژوهش هایوالا (۱۳۹۲)، پور اکبر (۱۳۹۲)، ون در میولن و همکاران (۲۰۱۴)، مایر و همکاران (۲۰۱۴) در بعضی مؤلفه‌های بعد زمینه مطابقت دارد.

برای ارزشیابی کیفیت بعد درونداد در مدارس تیزهوشان استان خوزستان از دو پرسشنامه دانش آموزان و دبیران و دو چک لیست بررسی فضاهای آموزشی مدارس تیزهوشان و چک لیست بررسی پرونده‌های دبیران، مدیران و دانش آموزان، استفاده شده است. نتایج استخراج و تحلیل داده‌های ارزیابی بعد درونداد نشان داد میانگین امتیاز به دست آمده از پرسشنامه دبیران، در حیطه پیشرفت تحصیلی مطلوب، دوره‌های آموزشی مطلوب، انعطاف پذیری برنامه نسبتاً مطلوب، فضاهای آموزشی نسبتاً مطلوب، کتابخانه مطلوب، امکانات و خدمات رایانه‌ای نسبتاً مطلوب، کارگاه‌ها و آزمایشگاه‌ها مطلوب و وسایل کمک آموزشی مطلوب بوده است. در پرسشنامه دانش آموزان نیز حیطه فعالیت‌های آموزشی نسبتاً مطلوب، رضایت از مدیر نسبتاً مطلوب، پیشرفت تحصیلی نسبتاً مطلوب، تعامل دبیر با دانش آموزان مطلوب و انعطاف پذیری برنامه‌های درسی نسبتاً مطلوب و امکانات رایانه‌ای نسبتاً مطلوب بود. میانگین کلی ارزشیابی بعد درونداد کیفیت برنامه‌های آموزشی مدارس تیزهوشان دوره اول استان خوزستان مطلوب بود. بر اساس چک لیست بررسی فضاهای آموزشی مدارس تیزهوشان مشخص شد که حیطه‌های تناسب فضاهای آموزشی مدرسه با تعداد دانش آموزان، تناسب فضای کتابخانه و سالن مطالعه مدرسه با تعداد دانش آموزان، تعداد کتب تخصصی در کتابخانه و تعداد کتب غیر تخصصی در کتابخانه وضعیت مطلوبی دارند ولی حیطه‌های تعداد کارگاه‌های مناسب و تعداد آزمایشگاه‌های مناسبدر وضعیت نامطلوبی قرار دارند. بنابر این می‌توان گفت که مدارس تیزهوشان استان خوزستان از نظر فضاهای آموزشی در

وضعیت نسبتاً مطلوبی به سر می‌برند. که این مطلب در راستای نتایج تجزیه و تحلیل حاصل از پرسشنامه دبیران، است. بر اساس چک لیست بررسی پرونده‌های دبیران، مدیران و دانش آموزان، مشخص شد که دو حیطة ساخت و ابداع آثار مرتبط با رشته علمی توسط دبیر و سرانه مقالات چاپ شده توسط دبیر در مدارس تیزهوشان استان خوزستان در وضعیت نامطلوبی قرار دارند. حیطة سرانه مقالات چاپ شده توسط مدیران نیز در وضعیت نسبتاً مطلوب قرار دارد. در حیطة‌های رشته تحصیلی دبیر، سابقه تدریس دبیر، مدرک تحصیلی دبیر، سابقه تدریس مدیر، مدرک تحصیلی مدیر، تناسب تعداد دانش آموزان با امکانات و ظرفیت مدرسه، میانگین معدل دانش آموزان از یک کلاس به کلاس بالاتر در وضعیت مطلوبی قرار دارند. نتایج حاصل از این سؤال با نتایج پژوهش‌های عباس زاده (۱۳۹۴)، کامور (۱۳۹۴)، آرین فر (۱۳۹۳)، پوراکبر (۱۳۹۲)، حسینی نیا (۱۳۹۲)، کلباسی (۱۳۹۱)، اوزکان و همکاران (۲۰۱۵)، اوزکان و کایا دلن (۲۰۱۵)، پوموتسوا (۲۰۱۴)، سیتو (۲۰۱۳)، بایکوک و همکاران (۲۰۱۳)، التیتاش و ازدمیر (۲۰۱۲) در بعضی مؤلفه‌های بعد درون‌داد مطابقت دارد.

با توجه به نتایج پژوهش، در بعضی حیطة‌های ابعاد زمینه و درون‌داد برنامه‌های آموزشی مدارس تیزهوشان متوسطه اول استان خوزستان کاستی‌هایی دیده می‌شود که ضرورت برنامه ریزی در جهت کاهش یا حذف کاستی‌های موجود را ایجاب می‌کند. پیشنهاد می‌شود که از صاحب‌نظران آموزش تیزهوشان به منظور بررسی چگونگی تدوین، اجرا و نوآوری در برنامه‌های آموزشی تیزهوشان در نظام آموزشی کشور دعوت به عمل آید. از طریق برگزاری سمینارهای مختلف، تأثیر کیفیت برنامه‌های آموزشی تیزهوشان را در پیشرفت‌های علمی کشور نشان دهیم. همچنین با برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای دبیران و مدیران مدارس تیزهوشان برای آشنایی بیشتر آنان با نوآوری در برنامه‌های آموزشی مدارس تیزهوشان تلاش کنیم. بهتر است برای کم شدن کاستی‌ها، نیاز سنجی مرتب از دبیران و مدیران مدارس تیزهوشان برای کیفیت بخشی به آموزش دوره‌های ضمن خدمت، انجام شود. لزوم تلاش بیشتر در جهت کیفیت بخشی بیشتر به ابعاد زمینه، درون‌داد مدارس تیزهوشان، بر اساس یافته‌های پژوهش اهمیت دارد. مهم است که تغییر و بازنگری در برنامه‌های آموزشی مدارس تیزهوشان با توجه به پیشرفت علم و تکنولوژی، ایجاد شود. همچنین به کار گیری اصلاحات لازم در برنامه‌های

آموزشی مدارس تیزهوشان برای بالا بردن انگیزه دانش آموزان برای انجام فعالیت‌های آموزشی و تحقیقاتی بیشتر نیز از اهمیت زیادی برخوردار است.

منابع

- آرین فر، عاطفه (۱۳۹۳). مطالعه رابطه عادت‌های مطالعه با انگیزه پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان پسر مدارس عادی غیر دولتی و تیزهوش دوره اول متوسطه منطقه ۱۶ شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور، استان تهران.
- اردبیلی، یوسف. ۱۳۹۱، راهنمایی و ارشاد کودکان و نوجوانان تیزهوش و مستعد (کتابی برای معلمان، مشاوران و والدین). تهران: بعثت.
- پور اکبر، زهره (۱۳۹۲). آسیب شناسی مدارس خاص از نظر تأمین نیاز دانش آموزان و وضعیت آموزشی مدارس دخترانه دوره متوسطه در شهر ساری، قائم شهر، بابل در سال تحصیلی ۹۱-۹۲. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه مازندران، استان مازندران.
- حسینی نیا، مجتبی (۱۳۹۲). بررسی تأثیر سبک رهبری مدیران بر میانگین هوش هیجانی دانش‌آموزان دبیرستان‌های تیزهوشان پسرانه شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علم و فرهنگ، تهران.
- صالحی، کیوان؛ درانی، کمال. 1385، ارزشیابی هنرستانهای کاردانش با استفاده از الگوی CIPP به منظور پیشنهاد چارچوبی برای بهبود کیفیت هنرستان‌های کاردانش: موردی از هنرستان‌های منطقه ۲ شهر تهران. مجله روان‌شناسی و علوم تربیتی ۳۶ (۱ و ۲): ۱۶۶-۱۴۳.
- صافی، احمد. ۱۳۸۹، مدیریت و نوآوری در مدارس. تهران: انجمن اولیا و مربیان.
- عباس زاده، ناهید (۱۳۹۴). بررسی میزان کارایی آزمایشگاه علوم پایه دبیرستان‌های دخترانه فرزنانگان شهر تهران از دیدگاه معلمان آن مدارس در سال تحصیلی ۹۴-۹۳. ۱۳۹۳.
- پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، تهران.
- کامور، علی رضا (۱۳۹۴). مقایسه اهمالکاری، زمان مطالعه و پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان مدارس عادی و تیزهوشان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، تهران.
- کلباسی، افسانه (۱۳۹۱). ارزیابی برنامه درسی مدارس استعداد‌های درخشان در دوره راهنمایی و فرایند فعلی شناسایی دانش آموزان تیزهوش به منظور ارائه یک الگوی مطلوب. پایان‌نامه دکترا، دانشگاه اصفهان، اصفهان.

والا، مهدی (۱۳۹۲). مقایسه خلاقیت، عملکرد تحصیلی و مهارت های اجتماعی دانش آموزان متوسطه اول مدارس عادی و تیزهوشان شهر شیراز. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه امام صادق، تهران.

- Altintas, E.& Ozdemir, A 2012, The determination of the ideas of the teachers in Turkey about the gifted students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 46: 2188-2192.
- Baykoça, N. & Aydemirb, D. & Uyarogluç, B 2013, Analyzing the Effectiveness of NB Interest and Ability Domains Weekend Special Group Programs for Gifted and Talented Students. *Social and Behavioral Sciences* 89:171 – 175.
- Iten, N. & Petko, D 2016, Learning with serious games: Is fun playing the game a predictor of learning success? *British Journal of Educational Technology* 47: 151–163.
- Li, j, Miranti, R. & Vidyattama, Y 2017, What matters in education: a decomposition of educational outcomes with multiple measures? *Educational Research and Evaluation an International Journal on Theory and Practice* 28: 3-25.
- Morrison, K. & Werf, G 2017, Educational research in an era of alternative facts. *Educational Research and Evaluation an International Journal on Theory and Practice* 23:1-2.
- Ozcana, D. & Besgula, M. & Kaptanoglua, H. & Arguna, S 2015, Examination of Primary School Teachers' Opinions about Gifted Students. *Social and Behavioral Sciences* 190:416 – 424.
- Ozcana, D. & Kayadelena, K 2015, Special Education Teachers and Their Opinions about the Education of Gifted Students. *Social and Behavioral Sciences* 190: 358 – 363.
- Olejniczak, K 2017, The Game of Knowledge Brokering: A New Method for Increasing Evaluation Use. *Teaching and Learning in Evaluation* 77: 1-23.
- Pomortseva, N. P 2014, Teaching Gifted Children in Regular Classroom in the USA. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 143:147-151.
- Rachel, T. & Corine, O. & Susan, M. & Jantine L 2014, The Pullout Program Day a Week School for Gifted Children: Effects on Social-Emotional and Academic Functioning. *Child Youth Care Forum* 43: 287-314.